

İSTANBUL'UN EĞİTİM DURUMU

İstanbul ilinin eğitim durumu Türkiye'de yaşayan insanlar arasında-
daki eşitsizliği büyük bir açıklıkla belirtir. Önce İstanbul ile öbür il-
ler arasında kendini gösteren bir eşitsizliktir bu . Çünkü ilk, orta ve
yüksek öğretim kurumları bakımından İstanbul'da boy ölçüşebilecek başka
bir ilimiz yoktur. Ayrıca, sayısı gittikçe artan özel okulları ile İstan-
bul para bakımından gücü yeten yurttaşlar için de bulunmaz bir eğitim
cennetidir. Bu durum İstanbul ilinin Türkiye sınırları içinde ekonomisi
ve endüstrisi en çok gelişmiş bölge olmasının bir sonucudur. Ne var ki sö-
zü ettiğimiz endüstrileşme kapitalist düzende gerçekleştiği için, İstan-
bul ile öbür iller arasında kendini gösteren eşitsizlik İstanbul'un ken-
di sınırları içinde de ortaya çıkmakta, eğitim koşulları varlıklı ve yok-
sul semtlerde çarpıcı farklar göstermektedir. Bu farklar okul yapılarının
dan öğretmenlerin niteliklerine, uygulanan eğitim sistemine kadar oldukça
geniş konuları kapsamaktadır.

1965/1966 ders yılı ile ilgili rakamlara göre İstanbul'da yüksek
okullar dışındaki resmî okulların sayısı 664'e varmaktadır. Bunun içine
570 ilkök, 68 ortaokul, 26 lise girmektedir. Ayrıca 3'ü merkez ilçeler-
de, 16'sı da Halk Eğitimine bağlı olmak üzere 19 Geziçi Köy Kadınları
Kursu vardır. Bunun dışında ise 66 sı Türk, 32 si Ermeni, 5 i Musevî, 46
sı Rum, 23 ü yabancı olmak üzere 172 özel okul vardır.

570 ilköklerdeki öğrenci sayısı 247.146, öğretmen sayısı ise
5.763'dür. Demek ki 42 öğrenciye 1 öğretmen düşmektedir. İlkokullardaki
başarı oranı ise % 90 a yaklaşılmaktadır. İstanbul'da öğrenim çağında olan
kimselerin sayısını kesin olarak öğrenmek mümkün olmadığı için eldeki o-
kulların ihtiyacı ne ölçüde karşıladığını söylemek kolay değildir. Şu var
ki, verdiğimiz rakamlar, Türkiye'nin genel çerçevesi düşünülürse İstanbu-
lun hiç değilse ilköğretim davasını çözümlediği izlenimini verebilir. Oy-
sa durum yalnızca rakamların yalınlığı ve kesinliği ile açıklanamıyacak
kadar karmaşıktır.

İlköğretimden ortaöğretime geçince başarı, resmî okullarda ve
liselerde % 21 e düşmektedir. Bu öğretim kurumlarından liselerde 17.480
öğrenci, 54 öğretmen vardır. Yani 20 öğrenciye 1 öğretmen düşmektedir.
Ortaokullarda ise 50.612 öğrenci, 1.849 öğretmen vardır, 27 öğrenciye 1
öğretmen düşmektedir. Bu rakamlar olumlu bir gelişmenin belirttileri olsa-
lar bile, başarı oranının lise ve ortaokullarda % 21 olduğunu düşününce
ve bu öğretim kurumlarını bitiren gençlerin gerek daha yüksek okullarda,
gerekse toplumsal hayatımız içindeki başarısızlıkları gözönüne getirilince
kendimizi yersiz bir iyimserliğe kaptırmamamız gerektiği açıkça ortaya çı-
kar.

Özel okullardaki başarı oranı ortalama olarak devlet okulların-
dakinden daha yüksektir. Fakat bu gerçek özel okulların çeşitli sakıncala-
rını görmemize engel olmamalıdır. Bu gibi eğitim kurumlarında başarı ora-
nının yüksek ~~xxxx~~ olması daha üstün bir eğitim sistemi uygulamalarından
değil, daha çok devlet okullarında başarı kazanamayan öğrencilere en ko-
lay yoldan diploma vermek gibi bir kâr düşüncesine dayanmaktadır. Özel o-
kulların daha da önemli olan bir sakıncaları ise sınıf açısından eşitliğe
aykırı nitelikte oluşlarıdır.

Yüksek öğretime gelince : İstanbul, üniversiteleri, yüksek mes-
lek okulları ve son yıllarda açılan özel yüksek okullarıyla yalnız kendi
il sınırları içindeki değil, Türkiye'nin her köşesinden gelen ve yüksek
öğrenim yapmak isteyen gençlerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır.
Çalışmaktadır diyoruz, çünkü üniversiteye girmek isteyenlerle girebilen-
lerin sayısı arasında büyük bir ayırım vardır. Bu yıl açıklanan rakamlara
göre Türkiye'de sınava katılan 40.000 kişiden ancak 10.000 i üniversiteye
girebilecektir. Kaldı ki, üniversiteye girmekle de yüksek öğrenim sorunu
çözülmemektedir. Birinci yıl öğrencilerinin sayısındaki bu kabarıklık
daha sonraki sınıfların devamlı ve başarılı öğrenci sayısı ile karşılaştı-
rılmıyacak kadar yüksektir. Bunun çeşitli nedenleri arasında en başta
gelen etken üniversiteye öğrenci yetiştiren liselerin öğretim düzeyindeki
düşüklüktür. Ayrıca, yüksek öğrenim yapmanın ekonomik güçlükleri, öğren-
ci yurtlarından pek çoğunun yaşama ve çalışma koşullarının kötü durumda
oluşu, üniversiteye öğretim üyelerinin bilimsel ve niteliklerinin Türkiye'

nin sorunlarına cevap veremeyecek düzeyde kalışı, kitaplık, lâboratuvar ve ders dışı kültür çalışmaları için ayrılan yerlerin yetersizliği de ba-
şlıca sorunları pekiştiren etkenler olarak sayılabilir.

Şunu hemen belirtelim ki, burada genel çizgilerini vererek özet-
lemeye çalıştığımız eğitim sorunları ve bu sorunlarla ilgili aksaklıklar
ulusal eğitim davamızın ancak dış görünüşünü yansıtmaktadır. Kapitalist
düzen içinde az çok becerikli bir yönetim bile, isterse bu biçimsel
sorunlara aldatıcı ya da geçici çözüm yolları bulabilir. Oysa, eğitim
davamızın aksaklıkları daha çok özündeki çelişmelerden doğmakta ve kök-
lü dönüşümler beklemektedir. Her şeyden önce "eğitim" kavramından ne
anladığımızı yeniden tanımlamamız gerekmektedir. T.İ.P. programında
şöyle deniliyor : " Eğitimin amacı sadece bilgili kişiler değil, aynı
zamanda olayları objektif ve akılcı ölçülerle değerlendirebilen kişi-
ler yetiştirmektir." Başka bir deyişle, eğitimin amaçlarını sadece okur
yazar yetiştirmeye indirgeyemeyiz. Eğitim aynı zamanda :

- 1- Önem verdiğimiz kavram ve değerleri insan yaşantısına
katmayı öngörür.
- 2- En belirgin özelliği okur-yazarlık olan, fakat bunun dı-
şında pek çok ortak düşünce ve kavramı gelişen genç kuşaklara bir kül-
tür mirası olarak aktarır.
- 3- Gençlere, hayatta daha sonra işlerine yarayacak meslek
bilgileri verir.
- 4- Bütün toplumlarda aydınların yetişmesini sağlar ve kül-
tür değerlerini yaratacak ortamı hazırlar.

Demek ki, eğitim bu nitelikleriyle imar ve iskân, sağlık ve u-
laştırma gibi öteki toplum hizmetlerinden ayrılmaktadır. Yani eğitimin
eşit olarak paylaşılması, ya da eğitim koşullarının düzelmesi toplumcu
düzenin kurulması ve yaşaması için yeterli değildir. Eğitim, herhangi
bir topluma biçim veren yaratıcı güçlerden biridir. Böyle olunca belli
bir toplumdaki yönetici sınıf, o toplumun yararına olmıyan bir eğitim
yönetimini kendi çıkarına uyduğu için çekinmeden uygulayabilir. Bugün
özellikle İstanbul'da ve genellikle Türkiye'deki durum da böyledir.

Yurdumuzdaki yaygın eğitim görüşlerini kabaca şu üç başlık al-
tında özetleyebiliriz :

1- Tutucu görüş. Özellikle 1947 den bu yana başgösteren
dini siyasete alet etme eğiliminin bir sonucudur. Laik Türk okulların-
da din dersleri okutulması, imam-hatip okulları açılması gibi kendi
açısından birtakım somut gelişmeler göstermiştir. Bu görüşü Birinci
Kurtuluş Savaşı ile tarihe karışmış olan bir düzene, Atatürk devrimle-
rine rağmen özlem duyan bazı öğretmenler de benimsemiştir.

2- Liberal görüş. Daha çok ~~okullarda~~ özel okullarda benim-
senen bu görüş orta-yolcu, ya da ılımlı diye nitelendirilebileceğimiz bir
çok çevrelerde oldukça yaygındır. Eleştiriden yoksun bir Batı hayranlı-
ğı bu görüşün en belirgin özelliğidir. Başlıca çözüm yolunun Batı ~~kavramları~~
kavramlarını ve değerlerini olduğu gibi alıp uygulamak olduğunu ileri
sürer. Bu tutum ilk bakışta birçok bakımlardan olumlu gibi görünürse
de yarı aydın dediğimiz toplumsal gelişmeyi engelleyici tehlikeli ti-
pin bu görüşün bir ürünü olduğunu da görmezlikten gelemeyiz.

3- İlerici görüş. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşundan bu
yana kök salıp gelişmesi gereken bu görüş, ne yazık ki küçümsenmeyecek
bir devrimci topluluk tarafından benimsenmesine rağmen, uygulama ala-
nında yeterince etkin olamamaktadır. T.İ.P. programının "bütün olarak
yürütülmesi ve plânlı olarak ele alınması" gerektiğini öne sürdüğü
eğitim politikası bu başlık altına girer. Bugün Türkiye'de el ele
vermiş Atatürkçü ve toplumcu yurttaşların özlemini duydukları ve elle-
rinden geldikince uygulamaya çalıştıkları bu eğitim anlayışının başlı-
ca özellikleri :

a- İnsana içinde yaşadığı dünyaya ve gerçeklere eleştir-
sel bir gözle bakmasını ;

b- İnsanın toplumsal bir varlık olduğunu ve ancak toplum
içinde bir yaşama düzeni kurabileceğini ;

c- Öğrencinin öğrenim sürecine doğrudan doğruya katılması
gerektiğini ve ezbercilik gibi mekanik öğretim yöntemlerinin yanlışlık-
larını ;

d- İnsan hayatının tarihsel bir akış içinde olduğunu, in-
sanı ve insan emeğini en büyük değer saymayan hiçbir düşünceyi benimse-
memeyi öğretmesidir.

İlerici görüşü benimseyenlerle ilgili bir nokta üzerinde ay-
rıca durmak gerekmektedir. Köy Enstitüleri konusunda T.İ.P.'nin görüşü
programında açıkça belirtilmiştir. Bu eğitim kurumlarının başarılı hiz-

metlerini sağduyu sahibi hiç kimse inkâr edemez. Ne var ki, Köy Enstitüleri düşünçesi bugün artık nerdeyse romantik bir nitelik kazanmıştır. Köylü ve kentli gençlerimizin eğitim sorunlarının nasıl çözümleneceğini toplumcu ekimin son yıllarda gösterdiği sevindirici gelişmeyi de gözönünde tutarak yeniden düşünmek zorundayız.

Türkiye İşçi Partisi çok yakın bir geleceğin mutlu Türkiyesini yeniden kurmak gibi şerefli bir görev yüklenmiştir. Bu amacı gerçekleştirmek ve insana lâyık olduğu yeri veren toplumcu bir düzeni kurabilmek için toplumcu bir eğitim anlayışı en önemli güç kaynaklarımızdan biri olacaktır.

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA KURUMU
TÜSTAV